

BORIS A. NOVAK

Od igre do oblike, od vojne do ljubezni

Prehodil sem paradoksalno pesniško pot: od eksperimentiranja z jezikom do klasičnih pesniških oblik, od brezosebne »lirskega subjekta« do izpovedne lirike.

Na začetku sedemdesetih let, ko sem začel resneje pisati, sem z vsem srcem pripadal tedanjemu avantgardističnemu gibanju. Značilna za moje tedanje »pesnjenje« je bila pesem *Blabla*, ki zdaj funkcioniira kot pesem za otroke:

bla
blabla
blablabla
blablablabla
blablablablabla
blablablablablabla
blablablablablablabla
blablablablablablablabla
blablablablablablablablabla
blablablablablablablablablabla

jaz sem en bla

blabla

V letih 1973-75 sem pisal *Definicije*, pesniške miniature, kjer sem skušal s skrajno jednatostjo izraza, s svežim jezikom in humorjem iztrgati stvari iz železnih navad vsakdanjega razumevanja in uporabe ter jih ugledati kot živa bitja, vredna čudenja in radosti. Značilni *definiciji* sta: *Dotik je / pastir kože* ter *Pesnik je / vrtnar tišine*. *Definicije* so bile moja pesniška abeceda; skoznje sem se učil izrekati enkratno, neponovljivo vrednost sleherne stvari in sveta v celoti. V življenju sem napisal več knjig, ki niso bile nikoli objavljene; vendar mi je žal le za *Definicije*, da v prvotni in integralni obliki nikoli niso zagledale luči dneva.

Naslov mojega pesniškega prvenca iz l. 1977 – *Stibožitje*, skovanka besed stih in tihožitje – že s svojo zvočnopomensko kombinacijo nakazuje enega izmed mojih osnovnih pesniških postopkov, kar sem strnil v geslu svoje poetike, ki velja še dandanašnji, *naj zven besede pomeni in pomen zveni*. Glasba besed torej.

Sledila je himna *Sveta svetloba*, v kateri sem upesnil *sveto materinstvo svetlobe in svetlo otroštvo sveta*.

Naslov druge zbirke iz l. 1981 – *Hči spomina* – vsebuje aluzijo na starogrško mitologijo, kjer so bile muze hčere boginje spomina Mnemozine; tu zbrane lirske pesnitve upesnjujejo različne plasti doživljanja časa, od mitološkega časa in kulturnega spomina (*Kamnita Afrodita*) prek osebnega časa in spomina (*Otroštvo*) do krožnega časa narave (*Let časa*). Temeljna bivanjska drža te zbirke je spomin kot tista razsežnost zavesti, skozi katero človeku priteka identiteta.

V tretji pesniški knjigi, pesnitvi *1001 stih*, ki je izšla l. 1983 in je moje najboj obsežno pesniško besedilo (obsega natančno 1001 verz), sem poskušal skozi fabulativni okvir znamenite zbirke arabskih pravljic *1001 noč* upesniti Šeherezadin, se pravi pesnikov boj zoper Čas in Smrt. Ta boj je sicer obsojen na neuspeh, vendar že s-mo pesniško izrekanje sveta pomeni neznansko slast, čudenje čudežu bivanja sleherne stvari, slehernega bitja in sveta v celoti. Zato se zadnji, 1001. Šeherezadin stih glasi: *Naj živim vsaj še en dih... – vsaj še ta stih! ...*

Naslov zbirke štirih sonetnih vencev *Kronanje* iz l. 1984 je povzet po istoimenskem vencu, v katerem sem upesnil čudež otrokovega rojstva (nanaša se na rojstvo sina Lea l. 1982) in mu zapel popotnico skozi življenje z akrostihom Magistralnega soneta: *Srečno pot, otrok!* V tem sonetnem vencu so se prvič v moji poezii oglasili tudi temačni toni nevarnosti, ki iz vrtincev zgodovine preži na otroka, kar sem razumel šele pozneje, ko so tragične vojne na ozemlju nekdanje Jugoslavije kot senca legle na mojo dušo.

Omenjene prve štiri pesniške zbirke so bile zavezane iskanju izgubljene celote sveta. Pozneje je raztrganost sveta boleče zaznamovala tudi mojo poezijo. Moje pesništvo sedemdesetih in osemdesetih let je bilo himnično, svetlo, radostno, v devetdesetih letih, predvsem zaradi izkušnje tragičnih vojn, pa je potemnelo v elegičnost.

Če je za *Stibožitje* značilna očaranost z aliteracijami in asonancami, poetika naslednjih treh zbirk temelji na odkritju rime kot ljubezenskega objema besed ter ritma kot srčnega utripa pesniškega jezika. Odvrigel sem barbarsko aroganco modernizma in se naučil ponižnosti pred starimi mojstri in starodavnimi pesniškimi oblikami, ki sem jih odkrival na prašnih policah knjižnic in antikvariatov na svojih romanjih po daljnih prostorih in davnih časih. Odkril sem, da klasične pesniške oblike niso okostenela lupina odvečnih pravil, temveč nakopičena, a žal pozabljena oblikovna modrost nešteti generacij pesnikov, ki so v temi časa prisluškovali šumu sveta, utripu lastne-

ga in ljubljene srca. Odkril sem, da različnim plastem mojega doživljanja sveta ustrezajo različni ritmi, da različni glasovi in ljudje, ki živijo v meni, izrekajo svoj svet skozi različne pesniške oblike. Odkril sem, da se v formi skriva spomin jezika in da so pesniške oblike ritmične in evfonične šifre za različna stanja srca in sveta.

Sad tega iskanja in raziskovanja sta pesmarici pesniških oblik *Oblike sveta* (1991) in *Oblike srca* (1997). Pesniško prakso raziskovanja pesniških oblik sem »podaljšal« tudi v teorijo: iz literarne *rado-vednosti* sem prestopil tudi v literarno *vedo*.

Leta magistrskega in doktorskega študija na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo, ki sem jih končal z disertacijo *Recepcija romanskih pesniških oblik v slovenski poeziji* (l. 1995 je izšla knjižna adaptacija pod bolj poetičnim naslovom *Oblika, ljubezen jezika*) so bila leta vojn na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini, ko sem v imenu Mednarodnega PEN-a, svetovne pisateljske organizacije, organiziral razvejano humanitarno pomoč, namenjeno beguncem ter pisateljem iz obleganega Sarajeva. V dolgih letih in še daljših nočeh, ko zaradi preobilice dela in čustvene napetosti nisem mogel spati, sem našel zavetje v teoriji: pred grozo sem bežal v svet čiste lepote, čistega zvena, v abstraktne kozmične prostore, kjer se glasba prepleta z matematiko. Pred bolečino sem bežal v čisto formo. Zato pesmi, ki sem jih pisal v teh črnih letih in ki so zbrane predvsem v zbirkah *Stibija* (1991) in *Mojster nespečnosti* (1995), predstavljajo po eni strani radikalizacijo raziskovanja pomenotvornosti forme, po drugi strani pa boleče pričevanje o izgubah in grozi, o tragediji vojne in o nekaterih osebnih bolečinah, kakršna je smrt očeta, na katerega sem bil globoko navezan. Nenavadno, a nadvse značilno je, da se mi je na vrhuncu formalne strogosti v pesniški glas ponovno pri(s)tihotapila – *izpovednost*.

Pesniškemu mojstrenju nespečnosti so sledile ljubezenske pesmi, zbrane v zbirki *Alba*. Kljub dejstvu, da kot predavatelj študentom primerjalne književnosti nenehno razlagam naravo poezije, moram priznati, da sem ob Albi povsem nemočen. Če moram komu razložiti, za kaj v tej zbirki gre, jecljam kot mladostnik, kot pesniški začetnik. Edino, kar zmorem racionalno artikulirati, so reference, ki sodijo v literarno zgodovino: da je *alba* staroprovanalska beseda za *zarjo*, obenem pa ime za trubadursko lirsko zvrst *pesmi svitanice* ali *jutranjice*, ki upesnjuje jutranje slovo ljubimcev. Da torej obnavljam trubadurski kult ljubezni...

Če imajo bralci tega zapisa občutek, da sem se skril v zgodovino svoje poetike, zato da bi se izognil odgovoru na vprašanje o *Albi*, imajo prav.